

Wrocław, 30.11.2024r.

prof. Bogdan Makal
Dziedzina sztuki
Dyscyplina artystyczna: sztuki muzyczne
Akademia Muzyczna we Wrocławiu

RECENZJA

W ZWIĄZKU Z PRZEWODEM DOKTORSKIM DARIUSZA MACHEJA
W DZIEDZINIE SZTUKI, W DYSCYPLINIE ARTYSTYCZNEJ: SZTUKI MUZYCZNE

Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie powołała niżej podpisanego na recenzenta w przewodzie doktorskim pana Dariusza Macheja. Przewód ten prowadzony jest na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.).

Ocena pracy pisemnej

Praca doktorska pana Dariusza Macheja nosi tytuł „Fenomen opery buffa na przykładzie partii tytułowej Don Pasquale w operze Don Pasquale Gaetana Donizettiego. Zagadnienia wykonawcze i interpretacyjne” i została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Radziejewskiej. Kwestie formalne zostały dopełnione poprzez dołączenie odpowiedniej dokumentacji.

Omawiana praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, z których każdy podzielony jest na dwa podrozdziały oraz podsumowania. Treści zostały odpowiednio rozplanowane. Bibliografia jest dość obszerna, zróżnicowana i odpowiednio skonstruowana. Na końcu znajdziemy również dwa aneksy, z których drugi jest szczególnie ciekawy, ponieważ składają się na niego recenzje produkcji opery, do której odnosi się praca, a w których brał udział autor. Sposób używania przypisów także jest prawidłowy, a częstotliwość ich występowania jak najbardziej zadowalająca.

Rozdział pierwszy pomaga czytelnikowi usytuować operę Don Pasquale na tle rozwoju opery buffa. Bardzo wartościowa jest konsolidacja informacji dotyczących historii tego gatunku, dzięki czemu na przestrzeni kilkunastu stron znajdujemy logiczny obraz ewolucji od komedia dell'arte aż do dzieł bezpośrednio poprzedzających twórczość Gaetano Donizettiego. Bardzo doceniam poświęcenie sporej przestrzeni samej komedii dell'arte, ponieważ to, wydawałoby się, niepozorne zjawisko znajduje swoje echa w muzyce aż do dzisiaj. Przedstawienie jego korzeni w pracy błaznów jest interesującą tezą, a zagłębienie się nieco w szczegóły tej pracy stanowi cenne poszerzenie wiedzy na temat, który nie jest zbyt często poruszany. Cały rozdział jest jednak zwięzły i merytorycznie poprawny.

W drugim rozdziale autor poświęca sporą przestrzeń, by przypomnieć życie i twórczość kompozytora Don Pasquale – Gaetano Donizettiego. Nie należy bowiem nigdy rozważać dzieła w oderwaniu od historii jego twórcy, gdyż ten niejednokrotnie, nawet podświadomie, zawiera w owocach swojej twórczości osobiste doświadczenia. Wreszcie nie bez znaczenia jest, w którym momencie życia kompozytora powstał dany utwór, ze względu na zmiany następujące wraz z upływem czasu w stylu każdego kompozytora.

Po przedstawieniu życiorysu Gaetano Donizettiego autor przechodzi do dokładnego opisanie samej opery Don Pasquale. Struktura dzieła została przedstawiona bardzo klarownie, w formie tabeli. Akcję dramatyczną autor umiejętnie streszcza, jasno zarysowując intrygę stanowiącą główny wątek dzieła.

Zasadniczą część pracy pisemnej pana Dariusza Macheja stanowi rozdział trzeci, w którym to najpierw rozważa on kontrowersyjne, jak się już niejednokrotnie okazało, określenie *bel canto*, a którego nie sposób ominąć przy wspomnieniu nazwiska Donizetti. Dobrym wyborem ze strony

autora było skupienie się na znaczeniu *bel canto* konkretnie w odniesieniu do Don Pasquale, bez uciekania się do zbędnych prób uogólnienia tego pojęcia. Łatwo też można zauważyć, że pan Dariusz Machej jest śpiewakiem bardzo świadomym roli pracy zespołowej w produkcji dobrego spektaklu operowego. Podkreśla on rolę orkiestry oraz partnerów scenicznych, określa jako absolutnie nieodzowne uszanowanie wspólnie wypracowanych na próbach rozwiązań, co wymaga skupienia i wzmożonej koncentracji. W rzeczy samej, śpiewak próbujący za wszelką cenę pokazać tylko swoją wspaniałość, nie zważając na współtwórców spektaklu, nie jest tak naprawdę dobrym śpiewakiem. Niezwykle pozytywnie świadczy również o artyście fakt, że potrafi on w jasnych słowach sformułować profil psychologiczny postaci i założenia, które mu przyświecały podczas pracy nad partią. Jest to dowodem na staranne przygotowanie się do działania twórczego, bez pozostawiania przestrzeni przypadkowi i nie zawsze trafionej intuicji.

Drugi podrozdział stanowi potwierdzenie dojrzałości artystycznej pana Dariusza Macheja. Łączy on bowiem daleko idącą świadomość budowy wykonywanych przez siebie numerów, jak również ich warstwy dramatycznej z doskonałą znajomością techniki wokalne i własnego głosu. Umiejętności te wykorzystuje następnie by stworzyć spójną, wiarygodną i intrygującą postać, ani na moment nie pozwalającą oderwać od siebie uwagi. Bardzo cenne są obecne w tym fragmencie pracy pisemnej wskazówki dotyczące wykonania tego lub innego fragmentu, płynące z praktyki doświadczonego artysty. Podrozdział ten może być więc niezwykle pomocny dla śpiewaka, który przygotowuje się do kreacji Don Pasquale.

Ocena dzieła artystycznego

Z wielką przyjemnością zapoznałem się z nagraniem dzieła artystycznego z udziałem pana Dariusza Macheja, które zostało mi przedstawione do oceny. Ta realizacja Don Pasquale z Teatru Wielkiego w Łodzi zasługuje na najwyższe uznanie, ponieważ każdy element produkcji jest na bardzo wysokim poziomie. Inscenizacja, scenografia, kostiumy, orkiestra, chór i soliści – wszystko współgra ze sobą. Po zapoznaniu się z trudnymi, pandemicznymi warunkami pracy, wspaniały efekt końcowy tym bardziej domaga się uznania. Świetna obsada tworzy zgrany zespół, a relacje między postaciami aż iskrzą od intensywności emocji. Jest to naprawdę nagranie światowej klasy.

Nie da się jednak ukryć, że wyjątkowo jasno błyszczy w tym spektaklu kreacja Don Pasquale autorstwa pana Dariusza Macheja. Posiada on wszystkie cechy potrzebne wybitnemu śpiewakowi – nienaganną intonację, doskonałą artykulację tekstu oraz dźwięków, piękną, bogatą w wielość odcieni barwę głosu, znakomite zdolności aktorskie, niespotykane wyczucie sceny, a do tego niebanalną osobowość i przykuwającą uwagę aparycję. Niesłychane jest wręcz, jak mistrzowsko opanował on szczególnie wykonawstwo partii komicznych, w których czuje się tak swobodnie i tak bardzo na miejscu, jakby każda z nich była jego drugą naturą. Do tego chętnie dzieli się on wypracowanym przez siebie kunsztem z młodymi śpiewakami, stanowiąc dla nich najwyższy autorytet, choćby wspólnie z nimi występując w *Così fan tutte* Wolfganga Amadeusza Mozarta.

Sama partia Don Pasquale jest o tyle trudna, że postać ta jest obecna na scenie przez większą część całego spektaklu. Wymaga równocześnie wysokich umiejętności wokalnych jak i aktorskich. Pan Dariusz Machej sprostał temu wyzwaniu pierwszorzędnie. Przy starannym zachowaniu wizji kompozytora wyrażonej w partyturze stworzył postać z krwi i kości, oryginalną, a wiarygodną. Widzimy starca marzącego o szczęśliwym życiu w małżeństwie, szalejącego z miłości, gdy pojawia się nadzieja na ziszczenie jego snów, aż wreszcie niemal zamęczony na śmierć utrapieniami, które mu zgotowała młoda żona. Pan Dariusz Machej prezentuje przy tej okazji onieśmielający wręcz wachlarz zdolności aktorskich. Znajdujemy tutaj również prezentację wszystkich jego walorów wokalnych, które zdążyłem już wymienić. A tym samym, zgodnie z jego własnymi słowami, wykazuje niesamowite wyczulenie na działania wszystkich współtwórców spektaklu, wymieniając się z nimi energią, co daje fantastyczny efekt i owocuje, co pragnę jeszcze raz wyrazić, realizacją na najwyższym poziomie.

Konkluzja

Przedstawione mi do oceny praca doktorska oraz dzieło artystyczne pana Dariusza Macheja prezentują bardzo wysoki poziom. Wyłania się z nich śpiewak wybitny, światowej klasy. Praca pisemna wnosi niekwestionowany wkład w rozwój dyscypliny muzycznej, poprzez omówienie partii Don Pasquale z perspektywy doświadczonego artysty. Jest więc niewątpliwie odkrywczą, twórczą i oryginalną, prezentuje również znaczną wartość edukacyjną, a jej wiarygodność potwierdzona została wielkim doświadczeniem scenicznym kandydata. Również dzieło artystyczne nie pozostawia żadnych złudzeń co do jego wybitnych umiejętności. W mojej opinii wymagania ustawowe dotyczące przewodu doktorskiego zostały spełnione.

W związku z powyższym przedłożone mi materiały oceniam pozytywnie i wnioskuję o przyznanie panu Dariuszowi Machejowi stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie artystycznej: sztuki muzyczne.

prof. Bogdan Makal